

Serie Welzijn

Hoewel er al circa 2400 melkveehouders deelnemen aan KoeKompas, miste Nederland nog een dierwelzijnscore die aansluit bij het Europese Welfare Quality-systeem. Veeteelt geeft in een vierluik aandacht aan praktijkproject Welzijnsmonitor, waarbij de sector ervaring opdoet met criteria die het welzijn beïnvloeden en die later mogelijk onderdeel worden van KoeKompas.

Deel 1: **Voer en water**

Deel 2: **Huisvesting**

Deel 3: **Diergezondheid**

Deel 4: **Gedrag**

Dierenarts Hans Caron: 'Een waterbak omkiepen is niet hetzelfde als een waterbak schoonmaken'

Watervoorziening vaak blinde vlek

De beschikbaarheid van voer en water lijken vanzelfsprekende welzijnscriteria voor de koe. Toch zagen begeleiders van praktijkproject Welzijnsmonitor dat er op het gebied van reinheid en beschikbaarheid van water soms nog wel wat te verbeteren is.

tekst **Florus Pellikaan**

Een geurloze, smaakloze en kleurloze vloeistof, dat is de definitie van water en de mate waarin drinkwater van koeien daaraan voldoen is een van de beoordelingspunten in de Welzijnsmonitor. Dit nieuwe beoordelingssysteem voor welzijn is in de afgelopen drie jaar in een praktijkproject ontwikkeld. Ook onderdelen als voldoende en goed bereikbare drinkpunten tellen mee op het onderdeel water en voer binnen de Welzijnsmonitor. 'In principe moet ieder bedrijf voor water de maximale score kunnen halen, maar in de eerste beoordeling bleek dit vaak nog niet het geval', vertelt Hans Caron, dierenarts bij Dierenkliniek 't Leijdal in Chaam. 'Als het water schoon is, maar de bak hoog, is de score voor bereikbaarheid laag. Een koe drinkt immers graag met de kop enigszins naar beneden.'

Dierwelzijn objectief meten

Caron is als dierenarts betrokken bij het praktijkproject Welzijnsmonitor, dat in 2013 startte in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en de zuivelsector. Gelijktijdig gingen ook projecten lopen in andere veehouderijsectoren. 'Allemaal met als doel om dierwelzijn op een objectieve manier te meten en te waarderen', vertelt Frank van Eerdenburg, universitair hoofddocent aan Universiteit Utrecht. De onderwijsinstelling begeleidt samen met DLV en Vetvice het lopende praktijkproject voor het ontwikkelen van een dierwelzijnscore in de melkveehouderij. 'Aanleiding voor de overheid om zo'n score te laten ontwikkelen, was het Welfare Quality-systeem, een beoordelings-

systeem van welzijn geïnitieerd door de EU. Binnen het project was Welfare Quality de gouden standaard, maar dan vertaald naar praktische Nederlandse omstandigheden', vertelt Van Eerdenburg. Voor de start van het project telde Nederland drie bestaande systemen om diergezondheid en dierwelzijn in kaart te brengen en te optimaliseren: Welzijnswijzer, KoeKompas en Continue Welzijnsmonitor. De meeste zuivelfabrieken omarmen KoeKompas binnen hun duurzaamheidsprogramma's.

In het project is op zestig bedrijven in beeld gebracht hoe de drie Nederlandse systemen correleerden met het Europese Welfare Quality. 'De correlatie bleek laag. Dat kwam bijvoorbeeld doordat er binnen Welfare Quality geen verschil tussen één of vijf vieze waterbakken is. En één of tien huidbeschadigingen bij een koe zorgen ook voor dezelfde score. Daartegenover worden in KoeKompas bijvoorbeeld geen individuele koeien gescoord, maar een indruk van de conditie van de dieren genoteerd', vertelt Van Eerdenburg.

In het vervolg van het praktijkproject heeft de projectgroep aangepaste modules vanuit Welfare Quality geïmplementeerd in KoeKompas, waarna dit bij 80 procent van de bedrijven overeenkwam met het Europese Welfare Quality. Hiermee ontstond het zogenoemde KoeKompas Bèta, waarmee op de zestig praktijkbedrijven twee jaar lang ervaring is opgedaan. 'Er bestaat een reële kans dat deze welzijnsmodules op termijn in het huidige KoeKompas worden opgenomen', schat Van Eerdenburg in.

Terug naar het onderdeel voer en water. Binnen de ontwikkelde Welzijnsmonitor of KoeKompas Bèta wordt ongeveer een kwart van de koeien op conditie en pensvulling gescoord als afspiegeling van het hele koppel. 'Maar alleen conditie scoren en het aantal te magere koeien tellen, zoals in Welfare Quality gebeurt, zorgt ervoor dat je achter de feiten aanloopt. Daarom is het beoordelen van kuil- en voermanagement van lacterende en droge koeien vanuit het huidige KoeKompas ook meegenomen', zegt Rob Jacobs, melkveespecialist bij ForFarmers Hendrix. Janneke Straver, procesbegeleider vanuit DLV, somt nog enkele andere criteria op die binnen KoeKompas Bèta worden gescoord, zoals broei, hoeveelheid los voer voor de kuil, reinheid van de voergoot en of er mogelijkheid is voor voerselectie. 'Het is een risicoanalyse waarbij een mindere score moet aanzetten tot verdere analyse', vertelt Jacobs. Van Eerdenburg voegt daaraan toe: 'Welzijn meten kun je ook niet tot vier cijfers achter de komma doen. Het is kijken uit welke hoek de wind waait, maar wel objectief.'

Inkuilen vaak aandachtspunt

De gemeten criteria voor voer zeggen volgens de specialisten wel degelijk wat over het welzijn van de koe. 'Broei en schimmel zorgen voor een lagere drogestofopname, eventueel een lagere conditiescore en gezondheidsproblemen die vervolgens het welzijn weer beïnvloeden', vertelt Jacobs.

Binnen de praktijkgroep was het inkuilmanagement het vaakst vatbaar voor ver-

betering. 'Kuilen worden steeds groter en de aanvoer van gras en mais verloopt steeds sneller. Dat komt het inkuilmanagement vaak niet ten goede.'

Ondanks verbeterpunten op inkuilgebied scoorden veel bedrijven op het criterium voer goed. 'Dat komt doordat bedrijven goede begeleiding krijgen door een voeradviseur', stelt dierenarts Caron. 'Op het gebied van water is dat anders, dat blijkt regelmatig een blinde vlek. En dat terwijl water het belangrijkste voedingsbestandsdeel voor een koe is.'

Minimaal twee drinkpunten

De specialisten benoemen een aantal punten waar het op watergebied vaak fout gaat. 'Binnen KoeKompas Bèta moet elke groep, ook die van twee droge koeien, minimaal twee drinkpunten hebben. Wordt in een groep met slechts één drinkpunt de drinkbak besmeurd met mest, dan kan het gebeuren dat de koeien een dag niet kunnen drinken', stelt Jacobs. Ook de reinheid verdient aandacht. 'Betonnen bakken zijn gewoon niet schoon te houden. Maar ook roestvrijstalen bakken zijn niet altijd schoon, want omkiepen is niet hetzelfde als schoonmaken. Ondanks dagelijks omkiepen kan er een biofilm in de bak ontstaan die het water een vieze geur geeft', vertelt Caron. Ook blijken volgens de specialisten sneldrinkers vaak niet de gewenste twintig liter per minuut te geven.

Volgens de dierenarts zijn verbeteringen in watermanagement de gemakkelijkst te nemen maatregelen op welzijnsgebied en werd dit door de deelnemers ook massaal gedaan. 'Tijdens meting twee en drie waren de scores al duidelijk hoger en de veehouders beaamden dat de koeien na aanpassingen echt meer water zijn gaan opnemen.'

Leon Beljaars: 'Koe kan niet onbepaald kiemen onschadelijk maken'

Over voorbeelden van veranderingen die hij gedurende het praktijkproject Welzijnsmonitor op het eigen bedrijf doorvoerde, hoeft Leon Beljaars (43) niet lang na te denken. De melkveehouder uit Baarle-Nassau maakte bijvoorbeeld vroe-

ger de waterbakken slechts af en toe schoon als ze echt vies waren of tijdens een warme dag. 'Nu hebben we het schoonmaken in het protocol opgenomen en maken we de bakken twee keer per week op woensdag en op zaterdag van buiten en van binnen schoon. We weten allemaal dat fris drinkwater belangrijk is, omdat een koe niet onbepaald kiemen onschadelijk kan maken, maar in zo'n project word je weer eens met de neus op de feiten gedrukt. En het zorgt vervolgens nog voor arbeidsplezier ook.'

Beljaars, die 120 koeien melkt, nam deel aan het project omdat welzijn een item is dat maatschappelijk steeds meer aandacht krijgt. 'Maar ook binnen het bedrijf heb je voordeel bij een beter dierwelzijn.

Hoe beter de koe het heeft, hoe beter ze produceert en functioneert. Ons vervangingspercentage is nu 11 procent en dat kan nog verder naar beneden. Al hoop ik wel dat welzijnsmaatregelen gestimuleerd worden en niet verplicht. Investeren zonder beloning motiveert niet.'

Sinds het project geeft Beljaars de koeien ook altijd lauw water, waar dat vroeger alleen gebeurde tot zover de voorraad uit de voorkoeler reikte. Ook meet hij nu regelmatig de temperatuur van de kuil en sproeit zo nodig het snijvlak in met een zuur. 'En we zijn water aan het rantsoen gaan toevoegen om selectie te voorkomen. Selectie vergroot de kans dat een koe van slag raakt en dat moet je ook met het oog op welzijn voorkomen.'